СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

КАТЕДРА „СТАТИСТИКА И ПРИЛОЖНА МАТЕМАТИКА“

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Красимира Славева – Ръководител на проекта
Доц. д-р Пламен Петков – Ръководител катедра „Статистика и приложна математика“
Доц. д-р Стела Касабова
Гл. ас. д-р Ваня Ганева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Поля Ангелова

Членове:
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Стела Касабова
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Екатерина Тошева
Доц. д-р Атанас Атанасов

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1892-7

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В БЪЛГАРИЯ

НЕОБХОДИМО ЛИ Е НОВО ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА – ЗАЩО, КАК И КОГА?
Борислав Борисов, проф. дн 7

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА, НАСТЪПИЛИ В СЛЕДСТВИЕ ПАНДЕМИЧНАТА КРИЗИСНА ОБСТАНОВКА
Венелин Терзиев, инж., проф., дн 15

ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ИНВЕСТИЦИИТЕ ВЪВ ФОКУСА НА ПЛАНОВЕТЕ ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (ПО ПРИМЕРА НА БЕЛЕНЕ И ПОРДИМ)
Андрей Захариев, проф. д-р, Стоян Проданов, проф. д-р, Анелия Радулова, доц. д-р, Силвия Заркова, д-р, Борислав Лазаров, докторант 32

ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПЕРИФЕРНИТЕ РАЙОНИ
Маргарита Богданова, проф. д-р 42

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИ ОЦЕНКАТА НА БЕДНОСТТА В БЪЛГАРИЯ
Поля Ангелова, проф. д-р..... 50

ИНТЕГРИРАНОТО ПЛАНИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
Евелина Парашкевова, доц. д-р..... 59

ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Камен Петров, доц. д-р..... 68

РЕГИОНАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ – АЛТЕРНАТИВИ МЕЖДУ СЕВЕРА И ЮГА
Камен Петров, доц. д-р, Радослав Костев, докторант..... 77

АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧИЯТА В КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Красимира Славева, доц. д-р..... 85

ЛОГИСТИЧНИТЕ ВЕРИГИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТЕРИТОРИАЛНА КОХЕЗИЯ
Маруся Линкова, доц. д-р, Елица Лазарова, гл. ас. д-р..... 97

ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ В БЪЛГАРСКАТА СИСТЕМА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ С КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ
Пламен Петков, доц. д-р, Елеонора Минева-Димитрова, ас. д-р..... 105

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ДОХОДИТЕ И АСОРТИМЕНТНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Симеонка Петрова, доц. д-р..... 115

БИЗНЕС СРЕДАТА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Стела Касабова, доц. д-р..... 122

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ ЧРЕЗ ПРОМЕНИ В АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНОТО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА
Тихомир Личев, доц. д-р, Катя Личева, доц. д-р..... 130

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА РАЗЛИЧИЯТА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Христо Сирашки, доц. д-р..... 138

ПАРТНЬОРСТВО В УПРАВЛЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ
Десислава Алексиева, гл. ас. д-р..... 146

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ
Методи Иванов, гл. ас. д-р 153

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ И ИЗМЕРЕНИЯ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ НА БПЦ
Петкан Илиев, гл. ас, д-р..... 161

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ МЕГАПОЛИС В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ ОАЗИСИТЕ В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ
Петя Василева, гл. ас. д-р..... 173

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В НАПОЯВАНАТА ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Радка Ненова, гл. ас. д-р..... 181

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ
Таня Тодорова, гл. ас. д-р 190

РЕГИОНАЛНИ АСИМЕТРИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)
Юлиян Господинов, гл. ас. д-р 197

СЪПОСТАВИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДУСТРИЯТА В СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Явор Станев, гл. ас. д-р 205

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В БЪЛГАРИЯ

ВРЪЗКАТА “УРБАНИЗАЦИЯ - ПОТРЕБНОСТИ ОТ ЗДРАВЕ И ЗДРАВОСЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ”. МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ
Анастасия Марчева, доц. д-р 213

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В ОБЛАСТ ПЛЕВЕН
Галина Тодорова, доц. д-р 220

ОТНОСНО НЯКОИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ДАННИ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ ИНОВАЦИОННИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Искра Пантелеева, доц. д-р 228

МАЩАБИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ФИНАНСОВИ АГРОПАЗАРИ
Любомир Любенов, доц. д-р, Анелия Любенова, д-р 237

ОПЕРАТИВЕН КОНТРОЛИНГ ВЪВ ФИРМАТА
Людмил Б. Кръстев, доц. д-р 247

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА
Маргарита Шопова, доц. д-р, Тихомир Върбанов, гл. ас. д-р, Евгени Овчинников, ас. д-р 254

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РАЗВИТИЕ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Марина Николова, доц. д-р 263

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДОПЪЛНЕНИЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Николай Нинов, доц. д-р 273

БИЗНЕС СРЕДАТА И ПИВОВАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ
Сергей Найденов, доц. д-р 282

СОЦИАЛНОТО НЕРАВЕНСТВО – КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА И ИЗМЕРВАНЕ
Ваня Ганева, гл. ас. д-р 290

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19
Емил Николов, гл. ас. д-р 298

СТАТИСТИЧЕСКО ИЗУЧАВАНЕ НА ЗАСТРАХОВКА „КАРГО“ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2010-2019 Г. – СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
Милен Митков, гл.ас. д-р 306

УВЕЛИЧАВАНЕ НЕДОСТИГА НА РАБОТНА СИЛА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
Милена Владимирова, гл. ас. дм 316

УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА СОЦИАЛНА ПРОГРАМА
Иванка Янкова, докторант 323

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В ЕВРОПА

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: THE VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.), Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student, Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.), Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD, Tadija Djukić, Full professor, PhD..... 358

РЕГИОНАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19, НА ПРИМЕРЕ МОЛДОВЫ, БОЛГАРИИ И РУМЫНИИ (MD, BG, RO)
Эдуард Хырбу, доц. к.э.н. 366

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ..... 373

CONTENTS

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN BULGARIA

IS A NEW TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY NEEDED – WHY, HOW AND WHEN
Borislav Borisov, Prof. DSc..... 7

REGIONAL DIFFERENCES ON THE LABOR MARKET AS A RESULT OF THE PANDEMIC CRISIS
Venelin Terziev, Eng., Prof, DSc..... 15

TRANSPORT CONNECTIONS AND INVESTMENTS IN THE FOCUS OF THE PLANS FOR INTEGRATED DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA (ON THE EXAMPLE OF BELENE AND PORDIM)
Andrey Zahariev, Prof. PhD., Stoyan Prodanov, Prof. PhD., Anelia Radulova, Assoc. Prof. PhD., Silvia Zarkova, Ph.D., Borislav Lazarov, PhD Student..... 32

POLICIES FOR PERIPHERAL REGIONS DEVELOPMENT
Margarita Bogdanova, Prof. PhD..... 42

REGIONAL DIFFERENCES AND TRENDS IN EVALUATION OF POVERTY IN BULGARIA
Polya Angelova, Prof. PhD..... 50

INTEGRATED PLANNING AS A TOOL FOR OVERCOMING REGIONAL DIFFERENCES
Evelina Parashkevova, Assoc. Prof. PhD..... 59

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF BULGARIA AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD..... 68

REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN BULGARIA - ALTERNATIVES BETWEEN THE NORTH AND THE SOUTH
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD, Radoslav Kostev, PhD Student..... 77

ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN KEY INDICATORS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH AND SOUTH BULGARIA
Krasimira Slaveva, Assoc. Prof. PhD..... 85

LOGISTICS CHAINS AS A TOOL FOR TERRITORIAL COHESION
Marusya Linkova, Assoc. Prof. PhD,
Elitsa Lazarova, Chief. Assist. Prof. PhD 97

STUDY OF REGIONAL DIFFERENTIATION IN THE BULGARIAN HIGHER EDUCATION SYSTEM WITH CLUSTER ANALYSIS
Plamen Petkov, Assoc. Prof. PhD,
Eleonora Mineva-Dimitrova, Assist. Prof. PhD 105

REGIONAL DIFFERENCES IN INCOME AND ASSORTMENT CONSUMPTION OF HOUSEHOLDS IN BULGARIA
Simeonka Petrova, Assoc. Prof. PhD 115

BUSINESS ENVIRONMENT AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Stela Kasabova, Assoc. Prof. PhD 122

OPPORTUNITIES FOR REDUCING REGIONAL IMBALANCES THROUGH CHANGES IN THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY
Tihomir Lichev, Assoc. Prof. PhD, Katya Licheva, Assoc. Prof. PhD 130

PROFESSIONAL TRAINING - A KEY FACTOR FOR GET OVER THE DIFFERENCES BETWEEN NORTHERN AND SOUTH BULGARIA
Histo Sirashki, Assoc. Prof. PhD 138

THE PARTNERSHIP IN MANAGING REGIONAL IMBALANCES
Desislava Aleksieva, Chief. Assist. Prof. PhD..... 146

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN SMALL MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA: TRENDS AND PERSPECTIVES
Metodi Ivanov, Chief. Assist. Prof. PhD 153

REGIONAL ASPECTS AND DIMENSIONS OF THE SOCIO-ECONOMIC ACTIVITY OF THE BOC
Petkan Iliev, Chief. Assist. Prof. PhD 161

THE SOCIO-ECONOMIC MEGAPOLIS IN SOUTH BULGARIA AGAINST THE OASIS IN NORTHERN BULGARIA
Petya Vasileva, Chief. Assist. Prof. PhD 173

REGIONAL DIFFERENCES IN IRRIGATED ARABLE LAND BETWEEN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA
Radka Nenova, Chief. Assist. Prof. PhD..... 181

STATISTIC MEASUREMENT OF REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITY BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA
Tanya Todorova, Chief. Assist. Prof. PhD 190

REGIONAL ASYMMETRES IN PROJECT MANAGEMENT IN BULGARIA (2014-2020)
Yuliyan Gospodinov, Chief. Assist. Prof. PhD 197

COMPARATIVE ANALYSIS OF INDUSTRY IN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA.
Yavor Stanev, Chief. Assist. Prof. PhD 205

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN BULGARIA

THE "URBANIZATION – HEALTH AND HEALTHY LIFESTYLE" RELATIONSHIP. MEASUREMENT METHODS
Anastasiya Marcheva, Assoc. Prof. PhD 213

CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET IN PLEVEN DISTRICT
Galina Todorova, Assoc. Prof. PhD 220

REGARDING SOME MACROECONOMIC DATA – A PREREQUISITE FOR IDENTIFYING THE INNOVATIVE OPPORTUNITIES OF THE BULGARIAN ECONOMY
Iskra Panteleeva, Assoc. Prof. PhD 228

SCALE OF BULGARIAN AGRICULTURAL FINANCIAL MARKETS
Lyubomir Lyubenov, Assoc. Prof. PhD Anelia Lyubenova, PhD 237

OPERATIVE CONTROLLING IN THE FIRM
Lydmil Krastev, Assoc. Prof. PhD 247

OPPORTUNITIES FOR EVALUATING SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE WITHIN THE EUROPEAN PILLAR OF SOCIAL RIGHTS
Margarita Shopova, Assoc. Prof. PhD, Tihomir Varbanov, Chef Assist. Prof. PhD, Evgeni Ovchinnikov, Assist. Prof. PhD 254

PPORTUNITIES AND CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN BULGARIA
Marina Nikolova, Assoc. Prof. PhD 263

„FOR" AND „AGAINST" THE ADDITION TO THE METHODOLOGY FOR DETERMINING THE POVERTY LINE IN BULGARIA
Nikolay Ninov, Assoc. Prof. PhD 273

THE BUSINESS ENVIRONMENT AND BREWERIES IN BULGARIA
Sergey Naydenov, Assoc. Prof. PhD..... 282

SOCIAL INEQUALITY – CONCEPTUAL FRAMEWORK AND MEASUREMENT
Vanya Ganeva, Chief Assist. Prof. PhD..... 290

CORPORATE SICIAL RESPONSIBILITY IT THE CONDITION OF COVID-19
Emil Nikolov, Chief Assist. Prof. PhD 298

STATISTICAL STUDY OF CARGO INSURANCE IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2010-2019 - MODERN DIMENSIONS
Milen Mitkov, Chief Assist. Prof. PhD..... 306

INCREASING THE LABOR SHORTAGES IN HEALTHCARE
Milena Vladimirova, Chief Assist. Prof. MD 316

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN SOCIAL AGENDA
Ivanka Yankova, PhD Student 323

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN EUROPE

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.),
Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student,
Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.),
Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD,
Tadija Djukić, Full professor, PhD 358

REGIONAL DIFFERENCES IN POPULATION BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC, AS EXEMPLIFIED BY MOLDOVA, BULGARIA AND ROMANIA (MD, BG, RO)
Eduad Hirbu. Assoc. Prof. PhD 366

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

ISBN 978-954-23-1892-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДОПЪЛНЕНИЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ

Николай Нинов, доц. д-р
Катедра „Застраховане и социално дело“,
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов
e-mail: n.ninov@uni-svishtov.bg

Резюме: *През месец август на настоящата 2020 г. бе публикуван „Проект на Постановление на Министерския съвет за допълнение на Методиката за определяне на линията на бедност за страната“. Предложението е направено в контекста на пандемията от COVID-19, която доведе до дълбока социално-икономическа криза. С предложената промяна се предвижда да се разреши на министъра на труда и социалната политика да предложи въвеждането на нов размер на линията на бедност, определен на базата на обективни данни, съобразени с реалните възможности на бюджета, но не по-нисък от определения размер на линията на бедност за страната за текущата година. Именно в тази връзка възникна дискусия „за“ и „против“ допълването на Методиката за определяне на линията на бедност, като дебатът от научен се превърна в политически, предвид факта, че линията на бедността е част от инструментариума използван от социалната политика на държавата.*

Ключови думи*: линия на бедността, „Методиката за определяне на линията на бедност за страната“, пандемия от COVID-19, дебат, доводи, социални плащания, социална политика.*

JEL: *I32, I38, H53.*

„FOR“ AND „AGAINST“ THE ADDITION TO THE METHODOLOGY FOR DETERMINING THE POVERTY LINE IN BULGARIA

Nikolay Ninov, Assoc. Prof. PhD
Department of Insurance and Social Security,
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
e-mail: n.ninov@uni-svishtov.bg

Abstract: *In August 2020, "Draft Decree of the Council of Ministers to supplement the Methodology for determining the poverty line for the country" was published. In the context of the COVID-19 pandemic, which led to a deep socio-economic crisis, the proposal was made. The proposed change envisages allowing the Minister of Labour and Social Policy to propose the introduction of a new size of the poverty line, determined on the basis*

of objective data in accordance with the real possibilities of the budget, but not lower than the determined size of the line of poverty for the country for the current year. In this connection, a discussion arose "for" and "against" the addition of the Methodology for Determining the Poverty Line. The scientific debate turned into a political one, given the fact that the poverty line is a part of the tools used by state social policy.

Key words: *poverty line, "Methodology for determining the poverty line for the country", pandemic by COVID-19, debate, arguments, social payments, social policy.*

JEL: *I32, I38, H53.*

С приемането на Република България за пълноправен член на Европейския съюз на 1 януари 2007 г., страната ни окончателно обвърза своето социално-икономическо развитие с това на обединена Европа. Този акт се превърна в крайъгълен камък, трасирал усилията на държавата ни в социално-икономическата област, в две направления: първото, от които се свеждаше до търсенето на родни – български решения и на собствен български модел на развитие в рамките на европейския социален модел; а второто направление, което беше много важно и в определен смисъл ново, засягаше активното участие на България в дискусията за формирането на обща социално-икономическа политика на ЕС. Именно в рамките на второто направление, бяха предприети стъпки за приемането на индикаторите за бедност и социално включване, които са част от общите показатели на Европейската общност за проследяване напредъка на страните в борбата с бедността и социалната изолация. В контекста на Отворения метод за координация на страните от Европейската общност за намаляване на бедността и социалното включване е приета обща методологическа рамка за изчисляване на индикатори за бедност в три области: бедност и социално включване, пенсии и дългосрочна здравна грижа.

При създаване на Отворения метод за координация, основната информация за доходите и съпътстващите ги индикатори, бяха получавани от домакински панел на Европейската общност (European Community Household Panel (ECHP). От 1995 г. изследването се провежда в 15-те страни членки на Европейския съюз и приключва през 2001 г. То е заменено с обща рамка за системно изготвяне на статистически данни на Европейската общност – Европейско изследване на доходите и условията на живот (Community Statistics on Income and Living Conditions (SILC), прието с Регламент на Европейския парламент и Съвета 1177/2003 от 16 юни 2003 г. и съпътстващите го регламенти. С въпросният регламент се определят статистическите данни,

които да включват съпоставима и своевременна информация за моментното състояние и динамиката на доходите, както и за равнището и структурата на бедността и социалната изолация на национално и европейско равнище. Резултатите се използват и при съставяне на Годишен доклад за напредъка на България по социално включване, както и при определяне на националната цел за намаляване на бедността в изпълнение на Стратегия „Европа 2020".

Изследването на доходите и условията на живот се проведе в България пилотно през 2006 и 2007 г. от „Галъп интернешънъл". От 2008 г. с финансовата подкрепа на Европейската комисия, Националният статистически институт ръководи цялостния процес по провеждане на изследването, формиране на целеви променливи и изчисляване на индикатори за бедност и социално включване. До въвеждането на Европейското изследване за доходите и условията на живот, статистически данни за изчисляване на индикаторите за бедност са получавани от Наблюдението на домакинските бюджети, провеждано от НСИ.

През месец декември 2006 г., експерти на Министерството на труда и социалната политика, Националния статистически институт, Българската академия на науките, организации и социални партньори, създадоха „Методиката за определяне и ежегодно актуализиране на линията на бедност за страната". Размерът на линията на бедност се определя въз основа на резултатите от изследването на бюджетите на домакинствата в Република България, което се провежда всяка година от Националния статистически институт. С помощта на този метод, Министерски съвет определя официална линия на бедност ежегодно – еднократно за годината и за страната като цяло. Тя представлява паричен показател за установяване на бедните хора в страната. Същността на линията на бедността се изразява в разпределението на домакинствата по общ нетен доход на еквивалентна единица. За линия (праг) на бедността у нас се приема 60% от медианния еквивалентен доход, като нейният размер трябва да задоволява предварително дефинирани минимални жизнени потребности. Последните се дефинират като парична равностойност на фактическите разходи за хранителни продукти, които покриват препоръчителната дневна норма от 2700 килокалории. Процентното съотношение на равнището на разходите за хранителни и нехранителни продукти и услуги трябва да съответства на средното съотношение в 20.0% от домакинствата с нисък доход.

През 2019 г., по предложение на Министерски съвет беше приета нова Методология за изчисление на линията на бедност, използваща данните от провежданото изследване от НСИ на доходите и условията

на живот (EU-SILC) по обща за всички статистически институции в системата на Евростат методология. По метода на новоприетото изследване, линията на бедност се определя като 60% от общия нетен еквивалентен паричен доход. Съгласно методологията, референтната година за дохода, включен в EU-SILC е две години преди годината, в която ще се прилага „новия“ размер на линията на бедността, което налага индексирането ѝ с коефициент на инфлация, съобразно индекса на цените на така наречената „малка кошница“, която включва в себе си продуктите, дефинирани като жизненонеобходими, в това число храна, облекло, жилище, здраве, транспорт и т.н. Позитивите от въвеждането на „новата“ методика бяха няколко, като най-значимите от тях се заключават в постигане на унисон с европейската практика по измерването на бедността и неравенството; по-детайлен и точен анализ на факторите, които поставят отделните български домакинства в риск от бедност, поради факта, че EU-SILC е на база извадка от 8200 домакинства, предоставящи по-подробна информация; отпадането на използването на два алтернативни подхода за изчисляване на един и същи показател, използван обаче за две различни цели – тази на социалната политика и на официалната статистика; своевременно актуализиране на стойности на линията на бедността, веднага след като станат публично достояние актуалните данни от EU-SILC и годишната инфлация; и на последно място, но не и по степен на важност – обвързването на размера на линията на бедността с финансовото подпомагане на лицата с трайни увреждания от системата за социално подпомагане.

През месец август на настоящата 2020 г. бе публикуван „Проект на Постановление на Министерския съвет за допълнение на Методиката за определяне на линията на бедност за страната“ **(Проект на Постановление на МС за допълнение на методиката за определяне на линията на бедност за страната., 2020)**, в основата на който стои въвеждането на „възможност за определяне на линия на бедност за страната, която да се прилага при изпълнение на стриктни и обективни условия, финансова дисциплина и ограничения, които обичайно предшестват рязко влошаване на условията на пазара на труда, бързо покачване нивата на безработица и като цяло на рискове, изискващи мерки за запазване жизненото равнище, степента на подкрепа към уязвимите групи и ограничена гъвкавост при взимането на решения, касаещи балансираното развитие, относимо към бюджетното планиране“. Предложението на Министерски съвет е в контекста на пандемията от COVID-19, която доведе до дълбока социално-икономическа криза, с до изве-

стна степен непредвидими последствия, особено като се вземе в предвид нейната продължителност и намирането на средство за противодействие. Резултатът за периода на разразяването на пандемията до днес има за ефект: неизпълнение на планувaните приходи в държавния бюджет; срив на пазара на труда; спад в размера на БТВ за първите 9 месеца на 2020 г.; увеличаване на разходите за подкрепа на лицана в нужда и т.н., което е предпоставка за „мобилизиране на всички средства за укрепване на социално-икономическите последици в отговор на пандемията“ **(Проект на Постановление на МС за допълнение на методиката за определяне на линията на бедност за страната., 2020)**. Правителството изтъква, че предвид създалата се ситуация и непредвидимия развой на събитията е логично да се допълни Методиката за определяне на линията на бедност. Това следва да стане по начин, който да позволи процедурни възможности за своевременно управление на рисковете и ефективност в условията на растяща несигурност и резки икономически спадове и драстична промяна на ситуацията към текущата на определянето година. С предложената промяна се предвижда да се разреши на министъра на труда и социалната политика да предложи въвеждането на нов размер на линията на бедност, определен на базата на обективни данни, съобразени с реалните възможности на бюджета, но не по-нисък от определения размер на линията на бедност за страната за текущата година.

Именно в тази връзка възникна дискусия „за“ и „против“ допълването на Методиката за определяне на линията на бедност, като дебатът от научен се превърна в политически, предвид факта, че линията на бедността е част от инструментариума използван от социалната политика на държавата.

Доводите изказани от защитниците на предложеното за допълване на Методиката за определяне на линията на бедност, които освен вносителя на промените – Министерски съвет, са Конфедерация на независимите синдикати в България и Българска стопанска камара (които са участници в Национален съвет за тристранно сътрудничество), могат да бъдат охарактеризирани най-общо на икономически, социални и политически. Икономическите са продиктувани от влошената и продължаваща да се влошава (без скорошна ясна перспектива за промяна в тенденцията) икономическа картина. Очаква се спад на БВП за 2020 г. от 7,0% за България (съгласно прогноза на ЕС). В прогнозите на „Конвергентна програма на Република България 2020-2023“ **("Конвергентна програма на Република България 2020-2023", 2020)** на Министерство на финансите от април 2020 г. се предвижда

стойността на БВП през настоящата година да се понижи в реално изражение с 3,0%. Същевременно се отчита забавяне на ръста на заплатите за първото тримесечие на 2020 г. от 9 % на годишна база спрямо годишния ръст през първо тримесечие на 2019 г. от 12,2%. Намалените приходи в бюджета на държавата, неминуемо ще имат за резултат силното ограничаване на възможностите за финансиране на публичните политики и затруднения за изпълнение на поетите ангажименти по овладяване на последиците от кризата, в това число: подпомагане на работодателите, запазване на работните места, подпомагане на безработните и т.н. Социалните доводи се градят на хипотезата, че при сега действащата „Методика за определяне на линията на бедност“ съществува реален риск поради наличието на твърде голям времеви диапазон между годината на изследване на доходите и годината, за която ще се изчисли и приложи актуалния размер на линията на бедност, а в случая този лаг е от 3 години, да не кореспондира с текущата ситуация. Тоест евентуалната поява на непредвидени най-вече икономически трендове през такъв период от време, не могат да бъдат своевременно отразени от сега действащата формула за изчисление. Това налага прилагането на новият предлаган подход, който при наличие на екстремна ситуация (каквато наблюдаваме в случая с COVID-19), да се задейства от Министерски съвет коректив на базата на актуални данни и прогнози. Той от своя страна, трябва да бъде гъвкав и съобразен с новите социално-икономически реалности. Противното, тоест невъвеждането на предложените промени в Методиката за определяне на линията на бедност, ще лиши от гарантирана защитата онази част от населението, представляваща нискодоходните групи, които са със средства на лице под определения размер на линията на бедност за 2021 година, както и хората с увреждания, които са бенефициенти на различна по вид финансова подкрепа, съгласно Закона за хората с увреждания, който е в сила от 01.01.2019 г. Данните сочат, че последните наброяват приблизително 670 000 души (средномесечен брой лица с трайни увреждания над 18-годишна възраст) **(Отчет за дейността на Агенцията за социално подпомагане за 2019 година, 2020)**. Освен изключително високия брой на лицата, получаващи различни социални плащания, обвързани с линията на бедност, размерът на същата ще играе и роля като един от основните критерии за определяне на минималната работна заплата, в съответствие с принципите и изискванията на ратифицираната от държавата ни, Конвенция 131 на Международната организация на труда **(C131 – Конвенция № 131 за определяне на минимална работна заплата, 1970, 2020)**. Политическите доводи са свързани с заявеното

желание, воля и намерения на управляващата коалиция посредством изпълнителната власт, от една страна да овладее пандемичното разпространение на вируса, а от друга да предотврати по-нататъшен срив в ключовите за обществото системи. Именно негативните последици за системите на икономиката, пазара на труда, образователната, здравната, пенсионната, системата за социална защита и дългосрочни грижи, породиха осезаемо чувство на несигурност у членовете на обществото, свързано със закриването на производства и услуги, а от там и работни места; липса на доходи; ръст на безработицата; неясни перспективи пред българските домакинствата и др.

На коренно противоположно мнение са противниците за допълване на Методиката за определяне на линията на бедност (Институт за пазарни изследвания, НПО и други), чиито доводи са от методологически, икономически и политически характер. Според методологическите доводи се откроява например критиката относно недефинираната разлика между „тежка и разрушителна криза“ и „известно моментно забавяне в ръста на макроикономическите показатели“, което да е причина за вземане на решение за промяна на линията на бедността. Допуска се, че не всяка криза (дори и последната от 2009 г.) води до задължителното намаляване на доходите на домакинствата у нас, независимо от завишените нива на безработица и спад в заетостта. Застъпва се тезата, че в подобни ситуации се наблюдава ръст на дела на бедните лица, което е свързано с насочване на по-голям брой индивиди към социални помощи. Задържането на покачването на размера на линията на бедност крие риск от ограничаване на достъпа до социални помощи, при условие, че в момент на криза те са най-зависими от тях. Конкретно за хората с увреждания, задържането на линията на бедността, означава и задържане на размера на помощите, тъй като последните са пряко свързани с нея. Икономическият им довод е че, курсът към обвързване на линията на бедността и минималната работна заплата с ключови макроикономически показатели, който се поддържаше от публичните институции до момента, не е самоцелен. Той е предприет за да не се позволи употребата им за политически цели. Последното пряко кореспондира с политическият довод на противниците на предложената промяна, а именно че тя има дискреционен характер, чието определяне по неспесифицирани правила и по непрозрачен път, със сигурност ще доведат до проблеми за българското общество. Предложената промяна дава право на управляващите при всяка индикация за забавяне на ръста на българската икономика, линията на бедност, а оттам и социалните

политики, кореспондиращи с нея, да се използват за трупане на политически дивидент. Стига се дори по-далеч, като се изказва предположение, че е налице риск – предложения подход поради липса на гаранции за обратното, от временно-кризисен да се превърне в постоянен.

В заключение може да обобщим, че решението по възникналия спор за допълнение на Методиката за определяне на линията на бедност за страната не бива да се свежда единствено до въпроса кой механизъм е работещ и по-подходящ – линията на бедност да се определя въз основа на макар и по-стари статистически данни на база на резултатите от изследването за доходните и условията за живот (EU-SILC) или дискреционно да се дефинира от Министъра на труда и социалната политика (Министерски съвет), с ограничението тя да не бъде намалявана, спрямо стойността й от предходната година. В тази връзка подчертаваме необходимостта от:

- ✓ дефиниране на прозрачни и ясни критерии, корекционни стойности и прецизен механизъм за индексиране при вземане на решение за нарастване на размера на ЛБ при евентуален спад в стойностите на БВП (през второто тримесечие на текущата година или при предвиждане за такъв спад в средносрочната бюджетна прогноза за текущата и следващата фискална година).
- ✓ ревизиране на предложената идея относно това – министъра на труда и социалната политика да предлага „новият“ размер на линията на бедност. Намираме за по-разумно и в съзвучие с правните разпоредби на Кодекса на труда, това да е в правомощията на Национален съвет за тристранно сътрудничество **(чл. 3а от Кодекса на труда, 2020)**. По този начин би се гарантирала прозрачност и информираност на членовете на българското общество за предприетите действия в посока покачване или евентуално задържане на линията на бедност и всички произтичащи последствия за онези, които са зависими от този акт;
- ✓ предложените корекции следва да бъдат възможни и при обратен сценарий – когато например, при ниски базисни данни е налице риск от силно подценяване на линията на бедност в условията на ускорен растеж и благоприятна икономическа прогноза. Има обаче две много важни условия, които трябва да се спазват – да не се допуска намаляване размера на линията на бедност, а в дългосрочен период да се

съблюдава общата тенденция на развитие на доходите на домакинствата, тоест отклоненията в една или друга посока да бъдат текущо компенсирани.

Библиография

"Конвергентна програма на Република България 2020-2023". (2020). Извлечено от Министерство на финансите: https://www.minfin.bg/bg/868

Отчет за дейността на Агенцията за социално подпомагане за 2019 година. (2020). Извлечено от Агенция за социално подпомагане: file:///C:/Users/y.yordanov/Downloads/4858-ASPOtchet-2019%20(2).pdf

Проект на Постановление на МС за допълнение на методиката за определяне на линията на бедност за страната. (2020). Извлечено от Министерски съвет. Портал за обществени комуникации.: http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=5372

С131 – Конвенция № 131 за определяне на минимална работна заплата, 1970. (2020). Извлечено от ЗБУТ Норми и практика: https://zbut.eu/international/konventsiimot/konventsiya-131-minimalna-rabotna-zaplata-1970/

чл. 3а от Кодекса на труда. (2020). Извлечено от Национален осигурителен институт: https://www.nssi.bg/images/bg/legislation/Codes/KT.pdf